

С.О. Кушнір, канд. екон. наук, А.А. Моїсеєва
Запорізький національний університет

ЗАСТОСУВАННЯ АКРЕДИТИВУ В ОБСЛУГОВУВАННІ МІЖНАРОДНИХ РОЗРАХУНКІВ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ

В статті розглянуто основні аспекти застосування акредитиву у міжнародних розрахунках українських сільськогосподарських підприємств. Надано характеристику основним видам акредитиву, а також виділено основні переваги та недоліки його застосування в розрахунках між експортерами та імпортерами. Було проведено аналіз поточного стану і перспективи подальшого використання акредитива з боку українських підприємств та зроблено висновок про доцільність застосування акредитиву в сільському господарстві, як перспективній галузі національної економіки, що потребує виходу на світовий ринок.

Ключові слова: акредитив, розрахунки, бенефіціар, банк, імпортер, експортер, постфінансування, сільське господарство.

Постановка проблеми. У сучасній практиці міжнародних розрахунків однією з основних форм, що забезпечує їх здійснення, є акредитив. Перш за все, застосування цієї форми розрахунків у міжнародній практиці є необхідним через те, що вона гарантує отримання плати за поставлений товар та дозволяє мінімізувати ризики невиконання зобов'язань партнерами. Актуальним сьогодні є поширення застосування такої форми розрахунків як акредитив і для підприємств України, зокрема галузі АПК.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню здійснення міжнародних розрахунків за допомогою акредитиву присвячено чимало праць вітчизняних та закордонних науковців таких, як Азаров Л., Азаров Р., Івасів Б., Коваль В., Колеснікова Г., Ляшенко В., Моторнюк У., Ноджак Л., Озель Д., Охременко С., Прийдун Л., Рудан В. та ін. Проте застосування такої форми розрахунку для сільськогосподарських підприємств України потребує подальших досліджень.

Формулювання цілей статті. Метою є визначення головних аспектів та обґрунтування доцільності застосування акредитиву для розрахунків, в тому числі міжнародних, сільськогосподарських підприємств.

Виклад основного матеріалу. У світовій торгівлі до 80% платежів здійснюється за допомогою акредитива, бо саме він є найменш ризикованим та найбільш дієвим інструментом забезпечення платежів. В ділових зв'язках з державами, що контролюють зовнішню торгівлю, в багатьох випадках застосування акредитиву є попередньою умовою для здійснення експортно-імпортних операцій.

Застосування акредитивної форми розрахунків не є новим у практиці розрахункових операцій. У міжнародній торгівлі акредитиви застосовуються більше як 100 років. Адже при постачанні товарів і наданні послуг, ризики можуть виникнути на різних етапах: від придбання сировини, виготовлення і зберігання товарів і до своєчасного постачання надання послуг і платежу. Використання акредитивних розрахунків в таких випадках дозволяє захистити інтереси як продавця, так і покупця [1].

На сучасному етапі Україна має великий потенціал для розвитку сільського господарства як однієї з основних перспективних та конкуруючих галузей на світовому ринку. З метою подальшого розвитку українське сільське господарство потребує виходу на вищий рівень, пошуку нових ринків збуту і удосконалення своєї продукції. Цього можна досягти шляхом розширення виробничих можливостей, введення нових виробничо-технологічних комплексів, придбання більш нової сучасної техніки тощо. Тому, застосування документарного акредитиву є необхідним для українських сільгоспвиробників, оскільки дає можливість виходу на нові ринки за рахунок залучення нових закордонних партнерів та забезпечення захисту своїх інтересів.

Застосування акредитивної форми розрахунків в міжнародній практиці регулюється Уніфікованими правилами і звичаями для документарних акредитивів (Uniform Customs and Practice for Documentary Credits), розробленими Міжнародною торговельною палатою. На сьогодні існує дві чинні редакції цих правил: UCP 500 (редакція 1993 року) та UCP 600 (редакція 2007 року)

В Україні використання акредитива в міжнародних розрахунках регулюється «Положенням про порядок здійснення уповноваженими банками операцій за документарними акредитивами в розрахунках за зовнішньоекономічними операціями», затвердженими постановою №514 Правління НБУ від 3 грудня 2003 р. (зі змінами і доповненнями).

Акредитив – це одностороннє, умовне, грошове зобов'язання банку, що видане ним за дорученням клієнта – наказодавця (імпортера) здійснити платіж на користь одержувача коштів – бенефіціара (експортера), за умови своєчасного надання передбачених в акредитиві документів, що підтверджують відвантаження товару чи виконання послуг.

Застосування документарного акредитива у зовнішньоторговельних угодах зумовлено: взаємним ризиком контрагентів; прагненням отримати додаткові гарантії за рахунок участі в угоді третьої сторони - банку; невпевненості контрагентів в спроможності виконання одним-одним зобов'язань; у багатьох випадках акредитив є необхідною умовою для здійснення міжнародних розрахунків.

При розрахунках акредитивами для сільськогосподарських підприємств, важливим є правильний вибір виду акредитиву. У практиці міжнародних розрахунків існують різні види акредитивів, кожен з яких має свої особливості та надає різні можливості реалізації угоди між контрагентами (табл. 1).

1. Характеристика видів акредитивів

Вид	Характеристика
Наявність покриття	
Покритий	Передбачає депонування коштів платника у повній сумі на рахунку для здійснення платежу за акредитивом.
Непокритий	Не передбачає потребу в повному депонування суми платежу
Можливість відкличання	
Відкличний	Може бути змінений або анульований без попереднього повідомлення бенефіціара.
Безвідкличний	Не може бути анульований або змінений без попереднього узгодження з бенефіціаром, на користь якого він був відкритий.
Можливість підтвердження	
Підтверджений	Передбачає додаткову гарантію здійснення платежу іншим (підтверджуючим банком).
Не підтверджений	Не надає додаткових гарантій з боку інших банків.
Можливість реалізації	
З оплатою проти документів	Передбачає негайне отримання суми проти обумовлених документів.
З відстрочкою платежу	Передбачає сплату коштів постачальнику через певний проміжок часу після надання обумовлених документів
Акцептні акредитиви	Полягає в тому, що замість платежу відбувається акцепт трати, яка була виставлена на покупця.
З негоціацією	Полягає в сплаті коштів проти наданих бенефіціаром тратт і документів уповноваженим на негоціацію банком.
Спеціальні види	
З «червоним застереженням»	Передбачає можливість здійснення авансу на обумовлену суму до надання торговельних документів.
Резервний («стенд-бай»)	Полягає у зобов'язанні банку-емітента здійснити платіж в разі невиконання імпортером свої зобов'язань.
Переказний (трансферабельний)	Передбачає можливість його використання декількома бенефіціарами.
Відновлюваний (револьверний)	Передбачає можливість відкриття на частину суми платежів, що автоматично відновлюватиметься в міру здійснення розрахунків при поставках партіями.

Основними перевагами при використанні акредитива у міжнародних розрахунках для вітчизняних сільгоспвиробників є:

- можливість вибору умов платежу, що задовольнятимуть потреби обох сторін угоди;
- гарантія, що платіж буде здійснений лише в разі, якщо бенефіціар надасть всі необхідні документи, що підтверджують виконання його зобов'язань в обумовлені строки;
- міжнародна правова надійність, що дозволяє використовувати акредитив у будь-яких країнах;
- можливість отримання фінансування;
- залучення до співпраці нових закордонних партнерів.

Попри всі переваги, що надає акредитивна форма, головним недоліком для використання сільськогосподарськими підприємствами є її висока вартість. За виконання акредитивних операцій банки беруть комісії. У випадку використання покритого акредитиву необхідно буде сплатити мінімум три комісії в середньому: за випуск – від 0,2 %, за платіж – в середньому 0,2 % та за перевірку документів – 0,2 %. Так, мінімальна комісія складе приблизно 0,6 % від суми платежу (табл. 2).

Як видно з табл. 2, акредитивна форма розрахунків має досить високі тарифи, що може негативно впливати на попит з боку українських аграріїв. В Україні в загальному обсязі міжнародних розрахунків переважають банківські перекази, акредитивна форма ще не знайшла достатнього поширення. Крім високої вартості, це також може бути пов'язано з доволі складним механізмом здійснення таких розрахунків та низькою обізнаністю господарюючих суб'єктів.

Та, спираючись на іноземний досвід, слід зазначити, що використання акредитивної форми розрахунків саме як фінансового інструменту у галузі сільського господарства є перспективним як для експортерів, так і для імпортерів.

Використовуючи різноманітні форми акредитивів, експортери та імпортери можуть звести до мінімуму труднощі та проблеми, що виникають у міжнародній торгівлі, а саме: експортер має змогу, використовуючи акредитивну форму розрахунків, звести до мінімуму ризику, спричинені його поганою обізнаністю з вимогами, стандартами нового освоюваного ринку збуту, політичною та економічною стабільністю в країні імпортера, незнанням місцевих законів щодо розрахунків в іноземній валюті, специфіки перевезення, страхування товару, оформлення документації на його ввезення та відправку. Імпортер, у свою чергу, скориставшись акредитивною формою розрахунків, може звести до мінімуму ризику, пов'язані із закупівлею товару у незнайомих

країнах, незнанням особливостей валютного законодавства країни-експортера (зокрема, стосовно можливості ввезення товару), невпевненістю у порядності експортера [1].

2. Тарифи на основні види обслуговування акредитивних розрахунків станом на 2016 р.

Банк	Відкриття акредитиву, % від його суми	Здійснення платежу за акредитивом акредитиву, % від суми платежу	Авізування акредитиву, % від його суми	Підтвердження акредитиву, % від суми платежу	Перевірка документів, % від суми платежу
Приват Банк	0,2%, min 50 USD, max 2 тис. USD	0,1%, min 50 USD, max 1 тис. USD	0,1% min 50 USD, max 0,5 тис. USD	з покриттям - 0,1% від суми, min 50 USD, max 0,5 тис. USD; без покриття – від 2% річних (min 20 USD на міс.)	0,2%, min 50 USD, max 1 тис. USD
Укресім банк	0,2%, min 50 USD, max 2 тис. USD	0,25%, min 10 USD, max 300 USD	0,15%, min 50 USD, max 500 USD	з покриттям – 0,5% річних, min 100 USD; без покриття – від 1% до 5% річних, min 100 USD	0,2%, min 50 USD, max 2 тис. USD
Райффай зен Банк Аваль	0,3%, min 300 USD	-	0,15%, min 75 USD, max 500 USD	min 500 USD	0,2%, min 150 USD, max 1 тис. USD
УкрСиб банк	0,2% від min 200 USD. max 4000 USD.	0,15% min 30 USD max 150 USD	0,1%	1%	-

Як правило, інтереси експортерів та імпортерів товарів і послуг у більшості випадків не збігаються: експортер прагне одержати від імпортера платежі в найкоротший термін, тоді як імпортер зацікавлений відстрочити платіж до моменту одержання товару або навіть до його реалізації третім особам. Таким чином, обрана форма та вид розрахунків

між сторонами контракту є своєрідним компромісом, у якому враховуються економічні позиції контрагентів, ступінь їхньої довіри один одному, економічна кон'юнктура, оподаткування, політична ситуація тощо [2].

Сільське господарство є специфічною галуззю економіки оскільки їй притаманна сезонність виробництва, яка може спричиняти нерівномірне надходженні продукції і доходів протягом року. З огляду на це досить вигідним та перспективним видом акредитиву є акредитив з відстрочкою платежу. В практиці застосування такого виду акредитиву доцільно в разі, якщо у підприємства немає можливості здійснити платіж одразу після отримання підтверджуючих документів від експортера, або в разі якщо підприємство не хоче виводити з обігу кошти, а здійснити платіж після того як отримає дохід від придбаного товару чи обладнання.

При відкритті акредитиву з відстрочкою платежу, експортер, після надання обумовлених документів, дає згоду на очікування сплати від імпортеру, що є не зовсім вигідно з точки зору експортера, оскільки з його обігу виводяться кошти. Як раніше зазначалося, експортер завжди прагне одержати платежі в найкоротший термін, тому зазвичай відмовляється від такого виду акредитиву. В такому разі альтернативою для імпортера є такий різновид акредитиву з відстрочкою платежу, як акредитив з постімпортним фінансуванням.

Фактично постімпортне фінансування за акредитивом є кредитом, який банк-емітент надає своєму клієнтові за рахунок коштів іноземного банку, після того як іноземний банк здійснив виплату на користь експортера за виконані зобов'язання з його сторони. За такого способу фінансування відсоткові ставки нижчі, ніж для класичного кредитування, так як він базується на діючих відсоткових ставках кредитування міжнародних фінансових ринків. Складається з базової ставки грошового ринку (LIBOR або EURIBOR), маржі іноземного банку та маржі українського банку, яка визначається, виходячи з оцінки ризику угоди [3].

На відміну від звичайного кредиту, при якому відсотки за кредит нараховуються відразу з дати підписання кредитної угоди, при постімпортному фінансуванні відсотки сплачуються лише після відвантаження продукції та здійснення платежу іноземним банком (рисунок).

На сучасному етапі розвитку національної економіки підприємства галузі АПК поряд з іншими мають потребу у додаткових інвестиціях та достатньому фінансуванні оборотного капіталу для забезпечення своєї фінансової стійкості. Тому, перевагами постімпортного фінансування для сільськогосподарських підприємств є доступ до дешевших порівняно із

класичним кредитуванням ресурсів іноземних банків, мінімізація ризиків за рахунок використання акредитивної форми розрахунків, економія власних оборотних коштів за рахунок відкриття акредитива з постфінансуванням [4].

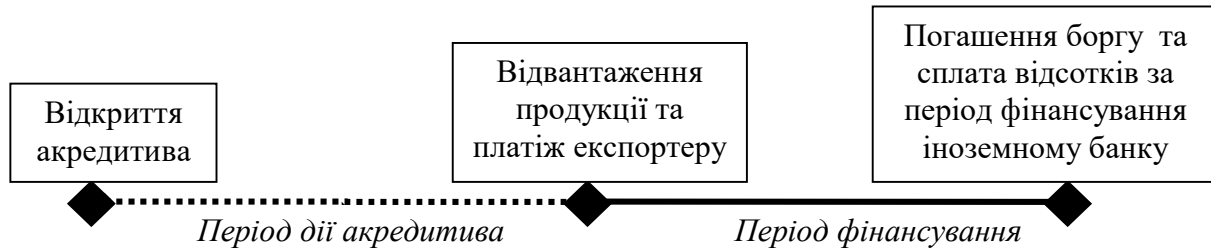

Схема постімпортного фінансування

На сьогодні практично всі банки України мають можливість проводити операції за акредитивами. Зазвичай основними посередниками в акредитивних угодах зі сторони вітчизняних банків виступають ті банки, які мають високу репутацію на міжнародному рівні. Тому проведемо аналіз динаміки обсягів імпорتنих акредитивних операцій у структурі зобов'язань деяких найбільших банків України, що пов'язані з кредитуванням (табл. 3).

3. Обсяги зобов'язань, що пов'язані з кредитуванням по імпортним акредитивам за 2013-2015 рр. (млн грн)

Банк	2013 р.	2014 р.	2015 р.	Відхилення 2013-2014 рр		Відхилення 2014-2015 рр.	
				+,-	%	+,-	%
Приватбанк	1132	965	609	-167	-14,75	-356	-36,89
Укрексімбанк	571	536	463	-35	-6,13	-73	-13,62
Райффазенбанк Аваль	262	77	39	-185	-70,61	-38	-49,35
Укрсиббанк	196	116	133	-80	-40,82	17	14,66
Креді Агріколь Банк	364	221	776	-143	-39,29	555	251,13
Промінвест-банк	266	483	79	217	81,58	-404	-83,64
Всього	2791	2398	2099	-393	-14,08	-299	-12,47

Серед найбільших банків України використання акредитивів в імпортних операціях зменшувалося як у 2014 р. відносно 2013 р. на

393 млн грн (або 14,08 %), так і в 2015 р. відносно 2014 р. на 299 млн грн (або 12,47 %). Із отриманих даних можна зробити висновок, що за аналізований період відбулося поступове зменшення попиту з боку суб'єктів господарювання на імпортні акредитиви.

В цілому, за даними НБУ [8] у 2015 р. було здійснено 865 операцій за імпортними акредитивами на суму в гривневому еквіваленті 16,7 млрд грн, а за експортними на суму 35 млрд грн в кількості 1060 операцій. Таким чином, акредитиви відкриті вітчизняними банками у 2015 р. не мають достатнього поширення, що є негативним фактором. Адже у країнах з розвинутою економікою акредитив більше використовується як форма розрахунку за імпортовані товари та послуги, ніж при здійсненні експортних операцій.

Такі інструменти міжнародних розрахунків як акредитиви в Україні тільки починають розвиватися. Надалі для розвитку необхідно більш активно залучати імпортерів та експортерів до співпраці за таким видом розрахунків, а також впроваджувати нові пропозиції щодо покращення умов їх проведення саме у галузі сільського господарства.

Висновки. Не зважаючи на недостатнє поширення акредитиву в Україні, враховуючи світовий досвід можна сказати про те, що акредитив є одним із найбільш привабливих платіжних інструментів. Оскільки викликає найбільшу довіру як з боку економічних суб'єктів зовнішньої торгівлі, та і з боку вітчизняних підприємств, у тому числі сільськогосподарських.

Сільське господарство є важливою ланкою національної економіки України, що потребує покращення своєї конкурентної позиції на світовому ринку. Для цього сільгоспвиробники мають потребу у підвищенні виробничого потенціалу шляхом модернізації виробництва, запровадження більш сучасних технологій за допомогою придбання висококласного імпортного обладнання. Головною особливістю виробництва сільського господарства є його сезонність, тобто існує залежність від певних дат. Тому найбільш привабливим фінансовим інструментом для розрахунків з експортерами вважаємо акредитив з відстрочкою платежу, який дозволяє отримати фінансування на більш вигідних умовах, ніж при звичайному класичному кредитуванні.

Отже, застосування акредитиву є досить перспективним, оскільки у зовнішньоторговельних розрахунках може виступати як форма розрахунку, що дозволяє мінімізувати ризики контрагента, так як банк виступає гарантом, а також як фінансовий інструмент, що дозволяє на більш вигідних умовах отримати фінансування закупівель.

Бібліографічний список: 1. Івасів Б.С. Міжнародні розрахунки та валютні операції: навч. посібник / Б.С. Івасів, Л.М. Прийдун, В.Я. Рудан. – Тернопіль: Вектор, 2013. – 572 с. 2. Азаров Л. Міжнародні розрахунки і документарні операції [Електронний ресурс] / Л. Азаров, Р. Азаров // Юридичний журнал. – Режим доступу: <http://www.justinian.com.ua/article.php?id=1027> 3. Озель Д.М. Інноваційні методи фінансування експортно -імпортних операцій за допомогою документарних акредитивів [Електронний ресурс] / Д.М. Озель. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/old_jrn/Soc_Gum/Tmm/2009_32/27.pdf. 4. Алексєєв А. Документарні операції як альтернатива традиційному кредитуванню // “Дзеркало тижня: Україна” – № 23, 24 червня 2011. 5. Колеснікова Г.В. Акредитивні форми розрахунків як гарантія здійснення платежу / Г.В. Колеснікова, В.І. Ляшенко, С.В. Охременко // Економічний вісник Донбасу. – 2012. – № 3. – С. 133-148. 6. Коваль В.М. Акредитивное финансирование аграрных предприятий / В.М. Коваль // Сборник научных трудов SWorld. Материалы международной научно-практической конференции «Научные исследования и их практическое применение. Современное состояние и пути развития 2013». – Вып. 3. – Т. 36. – Иваново: МАРКОВА АД, 2013. – С. 74-78. 7. Моторнюк У.І. Документарні операції як важливий сегмент комерційного банкінгу / У.І. Моторнюк, Л.С. Ноджак // Вісник Національного університету "Львівська політехніка". – 2012. – № 748: Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку. – С. 190–198. 8. Офіційний сайт Національного банку України [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua>.

С.О. Кушнір, А.А. Моисеева. Применение аккредитива в обслуживании международных расчетов сельскохозяйственных предприятий Украины. В статье рассмотрены аспекты применения аккредитива в международных расчетах украинских сельскохозяйственных предприятий. Предоставлено характеристику основным видам аккредитива, а также выделены основные преимущества и недостатки его применения в расчетах между контрагентами. Был проведен анализ текущего состояния и перспективы дальнейшего использования аккредитива со стороны украинских предприятий, и сделан вывод о целесообразности применения аккредитива в сельском хозяйстве, как перспективной отрасли национальной экономики, которая требует выхода на мировой рынок.

Ключевые слова: аккредитив, расчеты, бенефициар, банк, импортер, экспортер, постфинансирование, сельское хозяйство.

S.O. Kushnir, A.A. Moiseyeva. Using of letters of credit in the maintenance of international payments of the agricultural enterprises of Ukraine. The letter of credit in the modern practice of international payments is one of the main forms, which ensures their implementation. First of all, the use of this form of payment in international practice is necessary because it guarantees the receipt of payment for goods delivered and minimizes the risks of default by partners. Relevant today is the proliferation of the use of such forms of payment as letter of credit also to enterprises of the agricultural sector.

The subjects of research are aspects of using of the letter of credit in international payments of the Ukrainian agricultural enterprises.

A research objective is to the rationale for the use of the letter of credit in international calculations of agricultural enterprises.

Research results. In this article were analyzed the main types letter of credit, and highlights the main advantages and disadvantages of its application in transactions between exporters and importers. The main advantages of using of the letter of credit is to guarantee that the payment will be made only if the beneficiary will provide all the necessary documents confirming the fulfillment of its obligations within the agreed terms; international legal security, which enables the use of a letter of credit in any country; the possibility of cooperation with foreign partners. The disadvantages of using a letter of credit is high cost, complex mechanism of implementation and low awareness of business entities.

Determined that the most attractive financial tool for payments is the letter of credit with deferred payment, which allows obtain financing on more favorable terms than the usual classic credit. An analysis was conducted of the current state and prospects for the use of the letter of credit by Ukrainian enterprises. Today, instruments of international payments, as the letters of credit in Ukraine is still not quite common. In a further development it is necessary more actively to attract importers and exporters to cooperate with this type of international payments, and to introduce new proposals to improve conditions in agriculture.

Sphere of results application. Results of the study will contribute to the further spread the letter of credit among Ukrainian agricultural enterprises. It will increase the competitiveness of the national economy and output of the agricultural sector to a higher level of development.

Key words: credit, payments, beneficiary, bank, importer, exporter, postfinancing, agriculture.

Стаття надійшла до редакції 11.01.2017 р